

Läraryrsörjningsbehov Stockholms län

En kartläggning med fokus på vad länets kommunala skolhuvudmän och lärosäten kan göra i samverkan för att tillsammans bidra till att öka andelen behöriga lärare i länet.

Sammanfattning

Lärförsörjningsfrågan är mångfacetterad och påverkas av en mängd olika faktorer där nationella prognoser och underlag inte alltid räcker till. Dessutom blir prognoserna snabbt inaktuella, något som har blivit tydligt i och med de senaste årens befolkningsframskrivningar. I och med de nya befolkningsframskrivningarna är inte lärarbristen längre alarmerande. Antalet barn och unga upp till 15 år förväntas minska fram till 2033, vilket kommer att leda till ett minskat behov av lärare inom förskola och grundskola. Detta kan potentiellt minska trycket på dessa utbildningsnivåer även om det finns stora regionala och lokala skillnader. Inom gymnasieskolan ser dock situationen annorlunda ut. Här förväntas i stället antalet elever öka, eftersom antalet barn mellan 16 och 19 år kommer att öka fram till 2031.

Den kartläggning som Storsthlm har genomfört med länets kommuner och lärosäten har visat att det på det stora hela råder en god balans mellan uppskattade rekryteringsbehov och antalet utfärdade examina. Det finns dock tydliga bristyrken på samma gång som det finns lärarkategorier där det utbildas fler än det finns behov av. För att bättre lösa denna ekvation är det viktigt att dels ha en aktuell kännedom om regionala och lokala kompetensförsörjningsbehov, dels att skolhuvudmän och lärosäten arbetar strategiskt tillsammans för att kunna erbjuda en så attraktiv lärarutbildning som möjligt i länet. Samtidigt behöver skolhuvudmännen i länet trygga en framtida rekrytering av engagerade, kompetenta och behöriga lärare, som kommer att stanna i yrket och kontinuerligt vara en av de viktigaste faktorerna för kvalitativ utbildning för länets barn och unga.

För att lyckas med detta är den redan etablerade samverkan mellan kommuner och lärosäten inom ramen för samverkansavtalet *Läro- och lärutbildning i samverkan i Stockholms län* en nyckelfaktor. Denna rapport belyser förslag på fyra prioriterade samverkansområden som framträtt under kartläggningen:

- Fortsatt gemensam utveckling av lärarutbildningens verksamhetsförlagda utbildning med fokus på en kvalitativ och likvärdig VFU i hela länet
- En länsgemensam behovsbild av lärförsörjningsbehoven, inklusive lokala behovsbilder för respektive kommun
- En gemensam strävan för att lyfta de positiva bilderna av lärarutbildningen och läraryrket och skapa ett nytt narrativ om en attraktiv lärarutbildning och ett attraktivt yrke.
- Riktade insatser för länets bristyrken, både konkreta gemensamma åtgärder och ett aktivt påverkansarbete.

STORSTHLM

Det råder en enighet bland både länets kommunala skolhuvudmän och lärosäten att mycket mer kan göras tillsammans. Kartläggningen är ett första steg. Nu bör förslagen omsättas i handling.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	3
Bakgrund	4
Metod och svarsfrekvens	4
Nationell utblick	5
Nuläge lärarutbildningen	5
Nuläge Sveriges lärarkår	7
Professionsprogrammet	8
Framtida nationellt läraryrsförsejningsbehov	9
Bristyrken i skola	11
Kommande bristyrken	12
Resultat av kartläggning gällande länets läraryrsförsejning.....	13
Kommunernas perspektiv	13
Kommunernas strategier.....	15
Lärosätenas perspektiv	17
Lärosätenas strategier	20
Gemensamma utvecklingsområden	22
Kvalitetsutveckling VFU	22
Gemensam behovsbild	24
En attraktiv lärarutbildning och ett attraktivt yrke	25
Riktade insatser bristyrken	25
Övrigt	27
Slutsatser	28

Bakgrund

Kommunerna i Stockholms län, representerade av Storsthlm, har tillsammans med länets lärosäten för lärarutbildning ett samverkansavtal, *Lärarutbildning i samverkan i Stockholms län*.¹ Avtalets syfte är att tydliggöra och främja parternas ömsesidiga ansvar för att stärka lärarutbildningens kvalitet genom professionsanknytning. I och med samverkansavtalet finns ett uppskattat och viktigt forum för dialog och samverkan etablerat där fokus främst har varit samverkan kring lärarutbildningens verksamhetsförlagda utbildning, VFU, men där andra strategiskt viktiga samverkansfrågor för lärarutbildningens och läraryrkets kvalitet och attraktivitet kontinuerligt lyfts.

Styrgruppen för samverkansavtalet beslutade våren 2024 att kartlägga det regionala respektive lokala lärarförsörjningsbehovet i länet och hur väl lärosätenas utbud och examina matchar mot behoven.

Med resultatet från denna kartläggning är förhoppningen att komma längre i det fortsatta gemensamma strategiska utvecklingsarbetet. Frågorna som ställdes inför denna kartläggning var:

- Stämmer den nationella bilden av bristyrken i skolan även i Stockholms län och i våra respektive kommuner?
- Hur väl stämmer lärosätenas planerade utbud och inriktningar ihop med behoven? Om de inte stämmer – vad beror det på och vad kan vi göra åt detta?
- Hur kan vi arbeta strategiskt tillsammans för att få en ökad samstämmighet mellan behov, utbud och studenternas val och tillsammans arbeta för en attraktiv utbildning likväl som ett attraktivt yrke?

Metod och svarsfrekvens

Rapportens resultat bygger på en enkätundersökning (se bilagor) med länets kommunala skolhuvudmän samt med länets lärosäten. Det kom in svar från 21 av 26 kommuner och 7 av 7 lärosäten. Dessutom genomfördes ett antal djupintervjuer med både skolhuvudmän och lärosäten för att få en tydligare bild av behov, utmaningar och möjligheter.

---

¹ [Lärarutbildning i samverkan i Stockholms län \(storsthlm.se\)](https://www.storsthlm.se)

Nationell utblick

Nuläge lärarutbildningen

Lärarutbildningen är Sveriges största högskoleutbildning med flest lärosäten, flest studenter och flest examensmål. Sedan 2011 finns fyra lärarprogram som leder till motsvarande fyra lärarexamina: förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen. Det finns 27 lärosäten i Sverige över hela Sverige med tillstånd att utfärda några av dessa lärarexamina. Trots detta kan framför allt lärarutbildningen och lärarförsörjningsfrågan beskrivas som en regional angelägenhet, då lärarstudenter många gånger utbildar sig inom regionen och etablerar sig som lärare inom samma region.

Gemensamt för Sveriges lärarutbildning är att det finns stora ambitioner och ett medvetet arbete hos lärosätena när det kommer till arbetet med att upprätthålla hög kvalitet. Detta enligt en uppföljning av lärarutbildningarna under 2016–2022 gjord av Universitetskanslersämbetet, UKÄ, som är den statliga myndighet som granskar kvalitet i högre utbildning.²

Antalet lärarexamina har ökat successivt det senaste decenniet, även om antalet förskollärarexamina och grundlärarexamina har minskat sedan 2022.³ Detta beror till stor del på att det finns fler vägar till lärarexamina, såsom KPU, VAL och ULV⁴, och att examina från dessa också ingår i uppföljningen. Samtidigt som antalet examina ökar visar statistik också att antalet nybörjare på lärarutbildningarna i vissa fall har minskat drastiskt och att många av de studerande tyvärr avbryter sin utbildning i förtid.

Lärarutbildningarnas utbud styrs av en mängd olika faktorer. Ytterst styrs utbudet av direktiven från Utbildningsdepartementet och de ekonomiska anslag som följer med dessa. Sedan 2021 ger även regeringen lärosätena mål för antal examina inom ett antal bristyrken. Bakgrunden till att detta infördes var den rådande bristen på högskoleutbildade inom de utvalda yrkena. För perioden 2021–2024 fanns målnivåer för alla fyra lärarexamina: förskollärarexamen, grundlärarexamen och yrkeslärarexamen, samt för speciallärarexamen och specialpedagogexamen. UKÄ följde upp målen i mars 2024, när det fanns uppgifter för tre av målperiodens fyra år och uppföljningen visar att lärosätena låg väl i fas med målen för lärar- och förskollärarexamina.⁵

Tyvärr är inte målnivåerna specificerade på ämnesnivå, vilket troligtvis är vad som skulle krävas för att komma åt de mer specifika bristyrkena och minska de

---

² [Lärarutbildningarna: Kvalitet, utmaningar och strategier 2016–2022 \(uka.se\)](#)

³ [Mål för antal examina 2021–2024 \(uka.se\)](#)

⁴ De kompletterande vägarna till lärarexamen är: KPU, Kompletterande Pedagogisk Utbildning, VAL, Vidareutbildning Av Lärare och ULV, Utländska Lärares och förskollärares Vidareutbildning, vilka alla regleras i förordningar.

⁵ [Mål för antal examina 2021–2024 \(uka.se\)](#)

ämneskombinationer där det just nu råder överskott, vilka främst är inom samhällsvetenskapliga ämnen. Överskottet blir tydligt när man ser på andelen examinerade som har haft minst ett samhällsvetenskapligt undervisningsämne i sin examen, där andelen har legat mellan 31 och 34 procent under perioden 2012–2022. I jämförelse har andelen med minst ett naturvetenskapligt undervisningsämne varierat mellan 10 och 15 procent.⁶

Dock skriver UKÄ kopplat till uppdraget om målnivåer att ”det är önskvärt att lärosätena tar hänsyn till att behoven av examinerade varierar mellan ämnen i dimensioneringen av ämneslärarutbildning, så att eventuella målnivåer bidrar till fler examinerade med undervisningsämnena där risken för brist framöver är större”.

Förutom direktiven, målnivåerna, de ekonomiska anslagen och naturligtvis lärarkapacitet styrs utbildningsutbudet av arbetsmarknadens behov, söktryck och genomströmning och möjlighet till VFU-placering. Här kan en tätare och mer strategisk samverkan med länets skolhuvudmän och en delad och kontinuerligt uppdaterad regional- och lokal behovsanalys både förenkla utbudsplaneringen, leda till en ökad och mer kvalitativ professionsanknytning och en attraktivare utbildning.

Lärarutbildningen är under ständig utveckling, med reformer som syftar till att höja utbildningens kvalitet och attrahera fler studenter. Hösten 2023 tillsattes en utredning av lärarutbildningen vars slutbetänkande kommer den 29 november 2024.⁷ Utredningen har ett brett, komplext och med tanke på lärarförsörjningsfrågan mycket relevant uppdrag. Utredningen ska bland annat se över möjligheter till höjda antagningskrav och möjligheter till ökat samarbete mellan lärosäten. Många studenter som påbörjar en lärarutbildning fullföljer inte sina studier. Av de som började 2020/21 var 32 procent på ämneslärarutbildningen och 23 procent på grundlärarutbildningen inte längre registrerade nästa läsår. Avhopp beror ofta på svårigheter med akademiskt skrivande, låg motivation eller att utbildningen upplevs som för svår eller för lätt. Med anledning av detta föreslås höjda antagningskrav för att säkerställa att studenter har förutsättningar att slutföra utbildningen och bli skickliga lärare, vilket också kan öka utbildningens och yrkets status. För att förbättra resursutnyttjandet och kvaliteten föreslås även ökat samarbete och koncentration av utbildningar till färre lärosäten. Samarbeten kan leda till större och mer specialiserade utbildningsmiljöer, vilket skulle kunna stärka utbildningens attraktivitet och kvalitet. Hinder och incitament för ökat samarbete ska därför kartläggas och analyseras i utredningen.

---

⁶ [Lärarutbildningarna. Studenter och examinerade 2011/2012–2021/2022, UKÄ](#)

⁷ [Utveckla lärar- och förskollärarutbildningarna - Regeringen.se](#)

Nuläge Sveriges lärarkår

Andelen legitimerade grundskollärare i riket är 71,5 procent, medan andelen legitimerade grundskollärare i Stockholms län är något högre på 73,2 procent och ännu lite högre hos länets kommunala skolhuvudmän där andelen behöriga är 75,2 procent. På gymnasienivå är nära 83 procent av lärarna i riket behöriga och andelen behöriga i länet ännu högre med dryga 90 procent. Den högsta andelen behöriga lärare på nationell nivå hittar vi i förskoleklassen med 86,6 procent behöriga lärare.

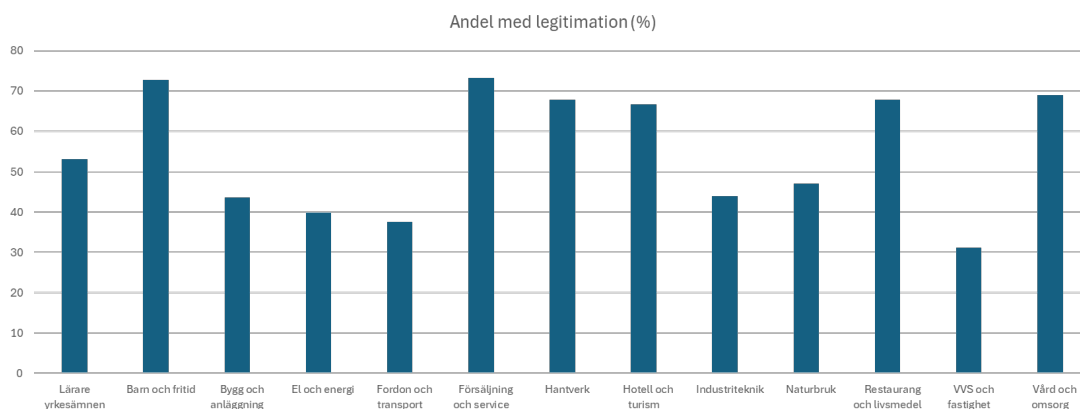
Andelen behöriga lärare och förskollärare är betydligt lägre i både fritidshem, den anpassade grundskolan respektive anpassade gymnasieskolan samt på förskolan. På förskolan och i fritidshemmet ska det finnas legitimerade förskollärare och lärare som ansvarar för barnens pedagogiska utveckling. Utöver dessa kan även annan personal med relevant utbildning eller erfarenhet som främjar barnens lärande och utveckling arbeta där. Exempel på sådan personal kan vara fritidsledare och barnskötare. Även om man har ovanstående i åtanke är behörigheten i dessa skolformer mycket låg. 2023 var andelen behöriga förskollärare i riket 41 procent respektive 31 procent i Stockholms län. För fritidshemmet var andelen behöriga i riket 44,3 procent och i länet 45,1 procent.

I både förskolan, fritidshemmen handlar det framför allt om att bestämma vad som är en lämplig strategisk målsättning för att kunna erbjuda den bästa pedagogiska verksamheten då ingen av dem har som mål att ha hundra procent behöriga förskollärare respektive lärare. I dagsläget skiljer sig målen åt från kommun till kommun, om det ens finns mål. Vissa kommuner har procentuella mål, som exempelvis Katrineholm vars politiska mål för 2024 är: *"En god bemanning i förskolan där minst hälften är förskollärare"*. Många kommuner jobbar i stället strategiskt med att använda kompetensen rätt, det vill säga att förskollärare schemaläggs under dagen då flest barn är på plats och barnskötare jobbar mer under öppning och stängning.

I den anpassade skolan råder för tillfället inget krav på att anställa legitimerade lärare i den anpassade grundskolan respektive i den anpassade gymnasieskolan. Detta undantag upphör att gälla för ansvarig- och betygssättande personal i juni 2028. Endast 11,7 procent i den anpassade grundskolan och 16,1 procent i den anpassade gymnasieskolan är behöriga lärare. Om vi tittar på siffrorna i Stockholms län är andelen behöriga lärare i den anpassade skolan ännu lägre än på nationell nivå med 10,6 procent behöriga lärare både i den anpassade grundskolan och den anpassade gymnasieskolan. Dock har dryga 80 procent av lärarna i den anpassade skolan en pedagogisk högskoleutbildning, men saknar den speciallärarexamen med inriktning mot intellektuell funktionsnedsättning som krävs för behörighet.

Även för yrkeslärare är kravet om legitimation undantaget. För yrkeslärare är det dock viktigt att titta på de olika inriktningarna då andelen med legitimation skiljer sig mycket åt mellan olika yrkesinriktningar.

Professionsprogrammet

Det nationella professionsprogrammet för lärare, förskollärare och rektorer i Sverige är en planerad reform som syftar till att förbättra yrkesutvecklingen och höja attraktiviteten för både lärarutbildningen och läraryrket och därmed även på sikt höja kvaliteten i utbildningen.⁸ Professionsprogrammet träder i kraft den 1 januari 2025. Genom lagändringen får skolhuvudmännen ett mer preciserat ansvar för att säkerställa att lärare och förskollärare ges möjligheter till meriterande kompetensutveckling. Programmet inkluderar en nationell struktur för kontinuerlig kompetensutveckling och ett kvalifikationssystem med olika nivåer.

Professionsprogrammet kan främja samarbete och kunskapsutbyte både mellan olika skolhuvudmän och olika skolor likväl som mellan lärosäten och skolhuvudmän och därmed stärka professionsanknytningen. Samverkan bör utvecklas på programmets alla nivåer: *introduktionsnivån* med syfte att underlätta övergången från utbildning till yrkesliv med fokus på stöd och mentorskap, *meriteringsnivå* med fokus på lärare som vill fördjupa sina kunskaper och kompetenser vilket inkluderar möjligheter till specialisering och vidareutbildning och *excellensnivå* för de mest erfarna och skickliga lärarna som kan ta på sig ledande roller, såsom mentorskap eller utveckling av undervisningsmetoder inom skolor eller kommuner.

Med utgångspunkt i professionsprogrammet finns ett konkret verktyg och en utgångspunkt för ett utvecklat strategiskt samarbete mellan lärosäten och skolhuvudmän.

⁸ [Skolverkets förslag på ett nationellt professionsprogram - Skolverket](#)

Framtida nationellt lärarförsörjningsbehov

Skolverket publicerar vart fjärde år sina lärarprognoser för kommande femtonårsperiod.⁹ De bygger på prognoser för befolkningsframskrivningar och uppskattat antal elever. För sju år sedan visade Skolverkets prognoser ett scenario om att det skulle råda på en brist på upp emot 80 000 lärare och förskollärare inom de kommande femton åren. Dessa siffror har sedan dess skrivits ner regelbundet, först till 45 000, och 2021 skrevs den ner ytterligare till 12 000. I den senaste prognosen från 2021 bedömdes behovet av lärare och förskollärare i Stockholms län vara relativt konstant fram till 2035. Sedan dess har det kommit ytterligare ett par framskrivningar av befolkningsprognoser. SCB:s senaste befolkningsframskrivning visar på en allt lägre befolkningstillväxt beroende på lägre antaganden om invandring och barnafödande.

Barnafödandet i Sverige är just nu den lägsta sedan 1700-talet. Trots detta beräknas det bo drygt 2,6 miljoner personer i Stockholms län år 2040. Det är kring 175 000, eller drygt 7 procent fler än år 2023. Stockholms län beräknas antalsmässigt öka mest av alla län. Detta beror till största del på att samtidigt som barnafödandet minskar blir befolkningen hela tiden äldre. Ett minskat barnafödande under den kommande tioårsperioden innebär naturligtvis att det blir färre barn i förskole- och grundskoleålder och därmed ett minskat behov av lärare. Inom gymnasieskolan ser situationen annorlunda ut. Här förväntas antalet elever öka, eftersom antalet barn mellan 16 och 19 år kommer att öka fram till 2031. Detta innebär att behovet av gymnasielärare i stället kommer att öka. Dessutom behöver skolor och förskolor på grund av pensionsavgångar nationellt rekrytera motsvarande 131 000 nya behöriga lärare och förskollärare räknat i heltidstjänster. Antalet pensionsavgångar skiljer sig relativt mycket åt mellan länets kommuner och behovet av inflöde av lärare till följd av pensionsavgångar ser med andra ord därför olika ut mellan kommuner under de kommande åren.

Skolverkets uppdaterade prognoser som inkluderar framskrivningarna kommer inte förrän januari 2025. Berörda aktörer i länet anser därför att det är svårt att uppskatta lärarbehovet alltför långt framåt. Aktörerna vet att tidigare uppskattat behov av lärare kommer att minska. Dock står det klart att det fortfarande kommer att råda brist på lärare inom vissa grupper och ämneskategorier.

”Det har alltid funnits någon slags idealbild om matchning mellan behov och efterfrågan och den kan vi säkert komma ett steg närmare. Men sedan sker det stora samhällsliga och demografiska förändringar som är svåra att förutse och då våra utbildningar är rätt långa så hinner det hända mycket på den tiden.”

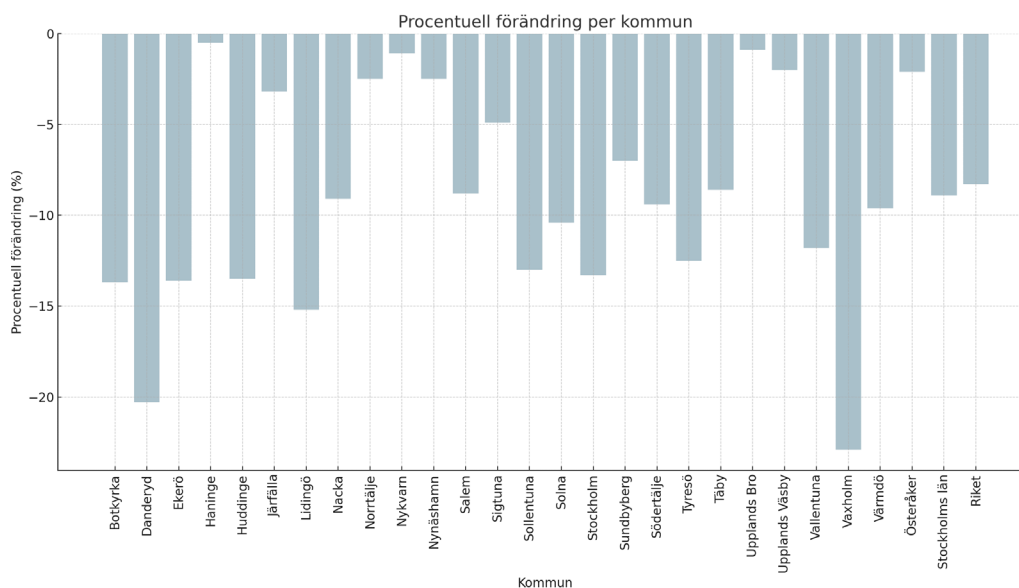
Anders J Persson, akademisk ledare lärarutbildningen Södertörn

---

⁹ [Prognos över behovet av lärare och förskollärare - Skolverket](#)

STORSTHLM

Trots att befolkningen i länet förväntas öka i 24 kommuner och minska i endast två kommuner mellan 2023 och 2033 ser befolkningsprognosen för barn och unga helt annorlunda ut. I tabellen nedan illustreras den senaste befolkningsframskrivningen för barn och unga på kommunnivå i Stockholms län fram till 2033.¹⁰ Antalet barn och unga minskar i alla kommuner, men det är stor skillnad mellan de olika kommuner vilket naturligtvis kommer att påverka lärarförsörjningsbehoven på lokal nivå. Vissa kommuner kommer att ha ett överskott av förskollärare och grundskollärare de kommande tio åren medan andra fortsatt kommer att ha en stor brist. Här behöver antalet VFU-placeringar bättre anpassas till de lokala behoven.

¹⁰ [SKR:s visualiseringsverktyg för demografiförändringar i 290 kommuner](#)

Bristyrken i skola

Länge har man pratat om en generell lärarbrist både i riket och i länet. Det är dock viktigt att nyansera denna bild då det inte längre råder en generell brist. Nedan finns en ögonblicksbild över inskrivna arbetslösa lärare på Arbetsförmedlingen den 24 juni 2024 respektive en ögonblicksbild över lediga platser samma datum.¹¹ Ögonblicksbilden visar att det inom flera yrkeskategorier finns fler inskrivna arbetssökande lärare än lediga platser.

	Förskollärare	Grundlärare 1-3	Grundlärare 1-6	Grundlärare 4-9	Grundlärare 7-9	Gymnasie-lärare	Yrkes-lärare	Speciallärare, specped
Inskrivna arbetslösa lärare	145	126	8	110	120	136	34	34
Lediga platser lärare	51	60	1	90	164	105	22	48

Även om det successivt blir lättare att rekrytera behöriga lärare finns det fortfarande stora utmaningar inom vissa lärarkategorier där bristyrkestoppnen tidigare har sett ut enligt följande¹²:

1. Slöjdlärare, både trä- och metallslöjd och textilslöjd
2. Yrkeslärare
3. Matematik/NO, både grundskola och gymnasium
4. Speciallärare
5. Grundlärare fritidshem
6. Språklärare
7. Förskollärare

Trots att listan ovan bygger på statistik från 2021 överensstämmer den fortfarande även om det hos vissa kommuner redan nu börjar finnas ett överskott på förskollärare. Alla bristyrken i listan förutom speciallärare finns även med i UKÄ:s aktuella rapport inför beslut om målnivåer för examina 2025–2028.¹³ UKÄ:s uppföljningar av målnivåerna har visat att det går mot balans i de pedagogiska bristyrkena och att lärosätenas bedömda antal examinationer också visar att de redan uppnår det beräknade examinationsbehovet. Dock bör det poängteras igen att UKÄ:s målnivåer tyvärr inte specificeras på ämnesnivå.

¹¹ Källa Arbetsförmedlingen Region Stockholm. Statistiken ska tolkas med försiktighet och är inte direkt översättningsbar till faktisk tillgänglig volym inom de olika yrkena men ger en uppfattning om volymer och skillnader.

¹² [Arbetskraftsbarometern 2022 \(scb.se\)](#), som bygger på statistik från 2021

¹³ [Mål för antal examina 2025–2028 \(uka.se\)](#)

Kommande bristyrken

Om vi blickar framåt är det just nu svårt att förutse vilka nya bristyrken som kan uppstå. Dock står det klart att en kommande lagändring kommer att medföra stora utmaningar när det gäller att rekrytera behöriga lärare till den anpassade grundskolan och den anpassade gymnasieskolan.

”För att bli behörig att undervisa i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan måste du som huvudregel ha en speciallärarexamen med inriktning mot intellektuell funktionsnedsättning. Dessutom krävs en förskollärary- eller lärarexamen eller motsvarande. Du blir också behörig om din lärar- eller förskolläraryexamen omfattar en inriktning eller specialisering mot intellektuell funktionsnedsättning.”¹⁴

För närvarande råder ett undantag och lärare som anställdes före den 1 juli 2011 får ansvara för undervisning och betygssättning i anpassade grundskolan, anpassade gymnasieskolan och i särskild utbildning för vuxna även om de saknar lärarlegitimation. Detta undantag upphör dock den 30 juni 2028, vilket innebär att skolorna måste säkerställa att legitimerade lärare finns tillgängliga i dessa skolformer.

¹⁵

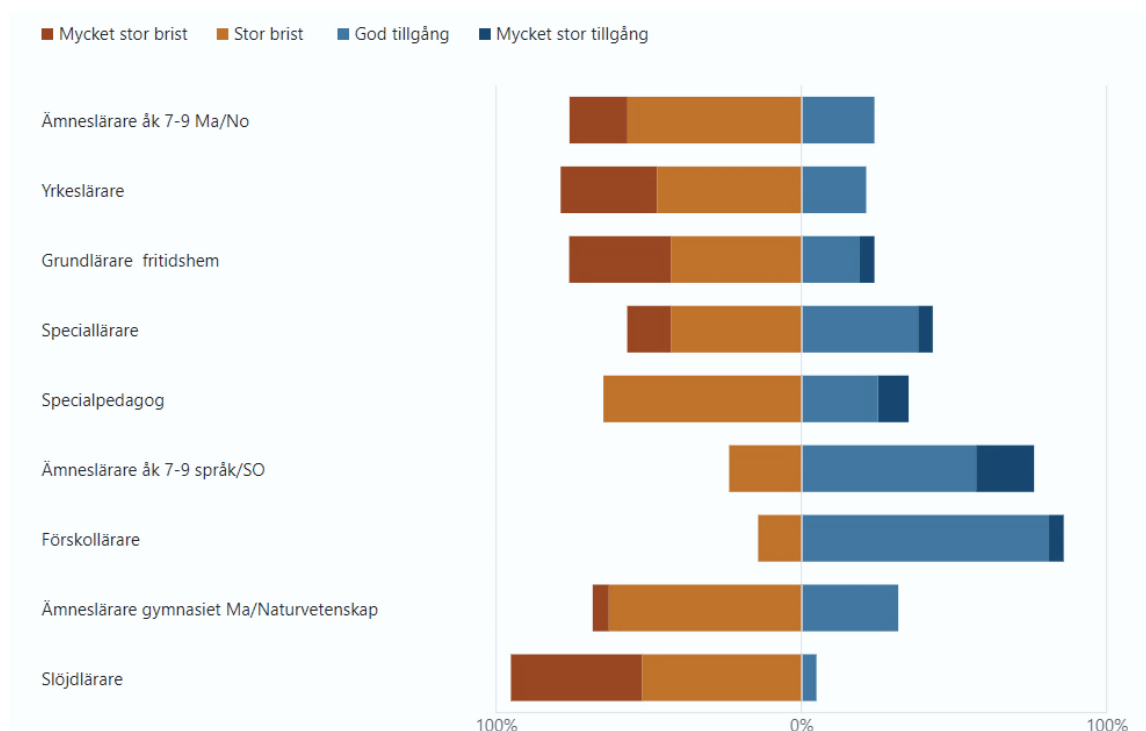
¹⁴ [Lärary- och förskollärarylegitimation och krav för att få anställning - Skolverket](#)

¹⁵ [Lärary- och förskollärarylegitimation och krav för att få undervisa - Skolverket](#)

Resultat av kartläggning gällande länets lärarförsörjning

Kommunernas perspektiv

När de kommunala skolhuvudmännen i Stockholms län ger sin nulägesbild av bristyrken inom läraryrket stämmer den mycket väl med den nationella lägesbilden. Skillnaderna mellan de olika kommunerna är också förhållandevis små.

Som framgår av tabellen ovan har kommunerna i Stockholms län störst utmaningar med att hitta behöriga lärare inom slöjd, yrkesämnen, fritidshem samt ämneslärare för årskurs 7–9 i matematik och naturorienterande ämnen. Även speciallärare och gymnasielärare i matematik och naturvetenskap är svåra att rekrytera. Däremot har utmaningarna med att hitta behöriga förskollärare minskat betydligt, trots att detta tidigare betraktats som en bristkategori. Det är särskilt lätt att rekrytera behöriga till förskoleklass.

Legitimerade språklärare, särskilt i spanska, är en rekryteringsutmaning. Detta blir tyvärr lite missvisande i tabellen då kategorin olyckligt nog kombinerar språk med samhällsorienterande ämnen, där det i stället finns ett överskott. Det är en återkommande synpunkt från skolhuvudmännen att det, samtidigt som det råder brist inom vissa lärarkategorier och ämnen, finns ett överskott inom andra.

STORSTHLM

Förutom bristyrkena ovan nämns i fritext att det är mycket svårt att rekrytera lärare i musik, hemkunskap, teknik, ämneslärare i ekonomi och svenska som andraspråk samt lärare med behörighet att undervisa i den anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan. I övrigt nämns i frisvaren att det är svårt att rekrytera när det gäller att hitta en viss ämneskombination eller enämnestjänster:

”Generellt är det svårt att få till rätt ämneskombinationer som matchar skolans behov. Vi har 90 % behöriga lärare men endast 70 % undervisar i sitt ämne.”

Jenny Ögren, grundskolechef Nynäshamns kommun

En kommun nämner att de inte ser några utmaningar med rekryteringar av lärare just nu då det snarare råder en överetablering av skolor i kommunen, vilket i stället leder till övertaligheter. Detta är en situation som fler kommuner kommer att befinna sig i inom några år med tanke på den minskande andelen barn och unga i många av länets kommuner. Ett antal kommuner lyfter även geografins påverkan på rekryteringar. Kommuner med små skolor på landsbygden anser att de största problemen är att rekrytera behöriga och legitimerade lärare till deras skolor och de ser heller ingen lättnad framgent vad gäller detta de kommande tio åren. Även om kartläggningen fokuserar på lärartjänster lyfts även stora utmaningar med att rekrytera andra yrkeskategorier i skolan såsom: bibliotekarier, skolsköterskor, skolläkare, specialpedagoger och skolledare.

Hur ser behoven ut 2035?

När kommunerna uppmanas se framåt tio år och svara på vilka rekryteringsutmaningar som kommer att finnas då är svaren blandade. Svaren koncentreras kring dagens bristyrken. Behovet av ämneslärare i gymnasieskolan kommer att öka då det fortfarande är stora pensionsavgångar där samtidigt som elevunderlaget inom gymnasieskolan fortsätter att öka några år till. Kommunerna lyfter att det rör sig om en blandning av ämneskombinationer som kommer att innebära rekryteringsutmaningar. Mer ovanliga kombinationer är oftare en utmaning att rekrytera. De förändrade kraven på lärarbehörighet inom anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan som träder i kraft 2028 lyfts som en kommande utmaning av ett par kommuner.

Vissa kommuner ser inga större förändringar de kommande tio åren medan vissa kommuner bedömer att de demografiska förändringarna med ett minskat elevunderlag gör att rekryteringsbehoven kommer att minska. Stockholms stad har i sin kompetensförsörjningsplan gjort en gedigen analys över rekryteringsbehoven framgent. De har tidigare rekryterat cirka 1200 lärare per år och kommer framöver på grund av minskat elevunderlag att behöva rekrytera 730 lärare. Detta är trots en nedgång på nästan 40 procent väldigt många nya lärare per år - lärare som först behöver få en kvalitativ lärarutbildning och sedan introduceras på ett framgångsrikt sätt till yrket. Dessutom är det oerhört viktigt att behålla de lärare man har. Stockholms siffror är på grund av kommunens storlek unika i länet, men många andra kommuner kommer

STORSTHLM

fortsatt att behöva rekrytera relativt många lärare per år. Andra kommuner kanske i stället kommer att stå med övertaligheter.

Kommunernas strategier

I enkäten till kommunerna ställde vi en öppen fråga om hur länets kommuner arbetar lokalt för att säkerställa den egna lärarförsörjningen och därigenom höja andelen behöriga lärare i kommunen. Svaren är blandade, där de mest frekventa svaren rör sig inom följande fyra områden:

- Kompetensförsörjningsplan
- Attraktiv arbetsgivare
- Behörighetsgivande utbildningar

Kompetensförsörjningsplan

Sedan drygt tio år tillbaka skriver kommuner i stor utsträckning lokala kompetensförsörjningsplaner. Kompetensförsörjningsplanerna är strategiska dokument som syftar till att identifiera och planera för framtida kompetensbehov inom kommunens olika verksamhetsområden. De innehåller ofta även strategier för rekrytering och kompetensutveckling samt åtgärder för att attrahera och behålla kvalificerad personal. I enkätsvaren från de lokala skolhuvudmännen lyfts kompetensförsörjningsplanen och arbetet med kartläggning av framtida behov som ett viktigt verktyg för att säkerställa den egna kompetensförsörjningen.

Attraktiv arbetsgivare

Kommunerna poängterar att det allra viktigaste för att lyckas med rekryteringsutmaningar är att hela tiden arbeta strategiskt med att vara en attraktiv arbetsgivare.

”Vi har arbetat oerhört mycket med det kollegiala lärandet. Du ska inte vara ensam som lärare. I Sundbyberg arbetar vi i team och ser till att du är en del av laget hela tiden. Hela vår kompetensutveckling är uppbyggd kring det kollegiala lärandet.”

Marie Truedsson, förvaltningschef Sundbybergs stad

Lärare som är kvar i läraryrket efter tre år stannar oftast i yrket. Därför är det viktigt för hela lärarförsörjningsfrågan med en lyckad introduktion och att man som nyexaminerad får det stöd man har rätt till. Detta har i intervjuerna visat sig vara något som prioriteras av skolhuvudmännen och man satsar mycket på olika introduktionsinsatser. Uppföljningar visar att det trots stora satsningar på mentorskap för nyexaminerade lärare, vilket även är ett skallkrav för skolhuvudmännen, är det en relativt låg andel av de berörda som tar del av detta. Endast 50 procent av de nyanställda lärarna i Stockholms stad hade fått en mentor.

- Det är lite skamligt, menar Michael Martinsson, enhetschef på kompetensförsörjningsenheten på utbildningsförvaltningen i Stockholms stad.

STORSTHLM

Här behövs ett fortsatt riktat arbete för att både få rektorer att frigöra tid till detta likväl som att få de nyanställda att se värdet av insatserna och därmed prioritera dem. Analysföretaget Universum undersöker årligen vad som utmärker en attraktiv arbetsgivare bland lärare och lärarstudenter.¹⁶ Den senaste undersökningen visade att de fem högst rankade faktorerna var trygg anställning, respekt för medarbetare, inspirerande ledarskap, hög framtida inkomst samt vänlig arbetsmiljö. Förutom dessa mer övergripande områden fångade kartläggningen ett antal mer specifika och lokala exempel på vad länets kommuner gör för att bli mer attraktiva som arbetsgivare inom skola:

- Tvåläraresystem med delat ansvar för elevgruppen och möjlighet till kompletterande kompetenser.
- Heltidsmentorers eller stormentorers, där mentorskapet lyfts bort från ämneslärarna som då kan fokusera på undervisningen.
- Fokus på hållbart ledarskap och medarbetarskap.
- Introduktionsprogram för nya lärare.
- Goda möjligheter till fortbildning och vidareutbildning.
- Synliggörande av lokala karriärvägar.

Behörighetsgivande utbildningar

Skolhuvudmän och skolledare bör uppmuntra och stödja behörighetsgivande studier och genomföra kontinuerliga och riktade informationsinsatser till berörda anställda om denna möjlighet. Obehöriga inom bristyrken bör prioriteras extra mycket.

Flera kommuner har upphandlat uppdragsutbildningar för att öka andelen behöriga anställda. Detta kan i ännu större utsträckning genomföras i samverkan, mellan länets kommuner och länets lärosäten. Då blir grupperna av studerande större, vilket gynnar utbildningens kvalitet och gruppens dynamik samtidigt som det blir mer kostnadseffektivt för kommunerna. Kommunerna beskriver hur de kompletterar det statsbidrag som Skolverket ger för medarbetare som studerar. Detta eftersom statsbidraget inte motsvarar lönenivåerna i länet. Kommunerna uttrycker därför en önskan om att påbörja ett gemensamt påverkansarbete med målet att lyckas få till en höjning av nuvarande ersättningsnivåer.

---

¹⁶ Universum, *Karriärbarometer studenter 2023* och *Karriärbarometer Young professionals 2023*

Lärosätenas perspektiv

Det finns sju lärosäten i länet som har examinationsrätt för läraryrken: Gymnastik- och idrottshögskolan, Konstfack, Kungliga musikhögskolan, Kungliga tekniska högskolan, Stockholms konstnärliga högskola, Stockholms universitet och Södertörns högskola. Länets lärosäten uppnår på det stora hela UKÄ:s målnivåer för antalet utfärdade examina under 2021–2024. Detta är tydligt i UKÄ:s uppföljningsrapport som redan har publicerats trots att 2024 inte är slut än¹⁷ och det bekräftas även i vår kartläggning där lärosätena ombads göra en prognos för 2024. Vi kan därför konstatera att det i länet just nu examineras tillräckligt många lärare för bättre möta arbetsmarknadens kompetensbehov. Men hur ser det ut när det gäller länets bristyrken? Och hur kan vi minska andelen utbildningsplatser där det i stället råder ett överskott på behöriga lärare?

Tidigare i rapporten har det redogjorts för att planering av utbildningsutbudet är en komplex uppgift som styrs av en mängd faktorer. Även om lärosätena har ambitionen att möta kompetensförsörjningsbehoven så finns en mängd utmaningar. När länets lärosäten svarar på enkätfrågan om vad som behövs för att kunna dimensionera för fler platser på de utbildningar och ämneskombinationer där störst brist råder är de mycket eniga. Det behövs fler sökande. För att bryta ner detta och åskådliggöra det än mer ombads lärosätena att redogöra för om de hade tillräckligt många sökande respektive för få sökande till planerat utbud inom sina respektive inriktningar. Detta för att på ett enkelt sätt fånga lärosätenas nuläge ner på ämnesnivå.

Lärosäte	Tillräckligt elevunderlag	Ej tillräckligt elevunderlag
GIH	Ämneslärare 7–9 idrott och hälsa Ämneslärare gy: idrott och hälsa	
KF	Ämneslärare 7–9: bild och slöjd Ämneslärare gy: bild och media, bild och design	
KMH	Ämneslärare 7–9: musik Ämneslärare gy: musik	
KTH		Ämneslärare 7–9: teknik Ämneslärare gy: fy, ke, ma, teknik
SKH	Ämneslärare gy: dans	
SU	Grundlärare förskoleklass och åk 1-3 Grundlärarexamen åk 4–6 Speciallärarexamen Specialpedagogexamen Ämneslärare 7-9 : eng, ge, hi, re, sh, sv, sva Ämneslärare gy: eng, ge, hi, re, sh, sv, sva	Förskollärare Grundlärare fritidshem Ämneslärare 7–9: bi, fy, ke, ma, sp Ämneslärare gy: bi, fr, fy, ke, ma, nk, sp, ty Yrkeslärare
SÖ	Förskollärare Grundlärare fritidshem Grundlärare förskoleklass och åk 1–3 Grundlärare åk 4–6 Ämneslärare 7–9: eng, ge, hi, re, sh, sv Ämneslärare gy: eng, hi, re, sh, sv, sva	

¹⁷ [Mål för antal examina 2021–2024 \(uka.se\)](https://uka.se/mal-for-antal-examina-2021-2024)

STORSTHLM

- Lärosäten med examinationsrätt i endast ett ämne, Kungliga Musikhögskolan med musik, Stockholms konstnärliga högskola med dans, Gymnastik- och idrottshögskolan med idrott anser sig alla ha tillräckligt många sökande.
- Konstfack som har examinationsrätt i slöjd och bild anser sig inte ha bristande studentunderlag även om de får kämpa för att fylla sina platser.
- Södertörns högskola bedömer sig ha tillräckligt många sökande till sina inriktningar. Södertörn har examinationsrätt i många ämnen, men för identifierade bristyrken endast för grundlärare fritidshem och förskollärare.
- Bristande studentunderlag är dock en utmaning hos Kungliga tekniska högskolan, KTH, som har examinationsrätt i fysik, kemi, matematik och teknik. KTH uppnår sina målnivåer, men har för få sökande. Genom att arbeta mycket medvetet med kompletterande pedagogiska utbildningar uppnår KTH sina målnivåer trots lågt söktryck.
- Stockholms universitet anger att de har tillräckligt antal sökande till alla sina utbildningsplatser förutom till grundskolans och gymnasieskolans matematik, kemi, biologi och spanska. I gymnasieskolan råder det även brist på sökande till ämneslärarutbildningar i tyska, franska och naturkunskap. Dock anser sig Stockholms universitet ha tillräckligt stort studentunderlag till speciallärarutbildningen som är ett stort bristyrke.

Södertörns högskola bedömer sig ha tillräckligt många sökande till bristyrkena förskollärare och grundlärare fritidshem medan Stockholms universitet gärna skulle se fler sökande till dessa utbildningar. Dock finns det tillräckligt många sökande till speciallärarutbildningen på Stockholms universitet som också är ett tydligt bristyrke.

Vad gäller yrkeslärarprogrammet på Stockholms universitet så finns det väldigt många som är intresserade av utbildningarna. Tyvärr faller många bort då de antingen saknar grundläggande behörighet eller den särskilda behörigheten som krävs för yrkeslärarprogrammet. Lärarutbildningar är ganska komplexa i sin antagningsnatur och yrkeslärarprogrammet än mer komplext då de sökande måste genomgå ytterligare en process, en validering av sin yrkeserfarenhet, för att kunna bli antagna. Här har berörda lärosäten ett viktigt uppdrag i att vägleda de sökande rätt.

Konstfacks situation är speciell. Konstfack lyckas fylla sina platser, även om det i sig är en utmaning varje år som kräver stora insatser för att nå ut till målgruppen. Konstfack skulle egentligen behöva öka andelen platser, vilket i dagsläget inte går på grund av för lågt ekonomiskt anslag för att kunna täcka lokaler och lärarlöner, men främst på grund av bristen på behöriga lärarutbildare i slöjdämnet. Bristen leder också till att det uppstår konkurrens mellan lärosäten om den utbildade personal som finns tillgänglig. Bristen på behöriga lärarutbildare har tidigare varit en utmaning inom flera inriktningar, men under kartläggningen har det visat sig att detta i dagsläget främst gäller lärarutbildare i slöjd. Det finns endast ett tiotal behöriga lärarutbildare i slöjdämnet i landet och många av dem lockas av högre löner som grundskolelärare.

För att summera ovanstående är bristande studentunderlag en stor utmaning vad gäller bristyrken inom matematik, naturkunskap och moderna språk, vilket inte är något

STORSTHLM

unikt för länet utan en bild som stämmer väl överens med hur det ser ut i riket. Troligtvis är det inte bara ett ökat söktryck som behövs utan det behöver vara rätt sökande med rätt förkunskaper för att även minska den höga andelen avhopp.

”Vi har ofta antagit samtliga sökande till lärarprogrammen. Dessvärre ser vi då många tidiga avhopp som hänger samman med att studenterna inte är tillräckligt förberedda för en universitetsutbildning. Vi arbetar med kompletterande stödåtgärder för att behålla studenterna i programmen men trots utökat pedagogiskt stöd och därtill en mycket generös hållning när det gäller omtentamina ser vi att många ändå inte klarar studierna.”

Cecilia Netje, VFU-samordnare Stockholms universitet

Överskott inom vissa ämnen

Det fanns ingen enkätfråga till lärosätena som handlade om hur utbildningsutbudet kan anpassas för att minska överskottet på ämneslärare inom främst samhällsvetenskapliga ämnen. Dock försökte vi komma åt problemet när vi intervjuade lärosätena. De menar att de kontinuerligt har minskat utbildningsplatserna inom ämneslärarprogrammets inriktningar mot samhällskunskap och historia, men att intresset för just dessa ämnen är mycket stort. För Stockholms universitet gäller att de samhällsvetenskapliga ämnena samlar nära hälften av samtliga studenter, medan universitetet samtidigt har ett stort utbud av utbildningsplatser inom naturvetenskap och matematik med tomma platser.

Det är alltså för få studiemotiverade ungdomar som söker sig till utbildningar inom matematik och naturvetenskap, och de som gör det har inte primärt tänkt sig att bli lärare, utan tänker sig en framtid inom industrin eller som forskare. Man kan därför säga att lärosätena har samma behovsbild som skolorna; lärosätena vill också ha fler studenter inom naturvetenskap och matematik. De studenter som idag vill bli SO-lärare kommer inte att välja att bli ämneslärare i matematik eller NO i stället bara för att antalet utbildningsplatser minskar inom SO. Studenter väljer inriktning utifrån sitt intresse för ämnena i fråga. Det enda som på sikt kan minska överskottet är att försöka se till att intresset för matematik och NO hos dagens unga ökar.

En annan orsak till svårigheterna att styra bort från rådande överskott är att många studerande först läser sina ämnen ute på respektive institution för att senare bestämma sig för att använda sina ämnesstudier till en lärarutbildning och läsa in en kompletterande pedagogisk utbildning. Även de många riktade insatserna för att öka andelen behöriga lärare såsom lärarlyftet, KPU, VAL, ULV och snabbspår för nyanlända med lärarerfarenhet ingår i uppföljningen vilket gör helhetsbilden svår att överblicka.

STORSTHLM

Överskottet av studenter inom framför allt ämneslärutbildningarna i samhällskunskap kan liknas vid det överskott av sökande till vissa gymnasieprogram. I Stockholms län söker endast omkring 20 % av gymnasieeleverna till yrkesförberedande program trots att de flesta av dessa utbildningar leder till arbete. Till exempel minskar skolhuvudmännen i Stockholms län i år på grund av för få sökande medan platserna på utbildningsplatserna på byggprogrammet samhälls- och ekonomiprogrammen ökar. Elevernas fria val styr således mer än arbetsmarknadens behov hos både lärosätenas lärarutbildningar och inom gymnasieskolan.

En fråga man försiktigt kan ställa sig är om UKÄ:s målnivåer för respektive lärosätes antal examina, vilka inte är specificerade ner på ämnesnivå, riskerar att leda till att fler lärare examineras där det redan finns ett överskott för att kompensera ett bristande elevunderlag hos övriga utbildningar. Är det så att målnivåerna därmed har en negativ effekt just på överskottsyrkena?

”Det finns en uppenbar risk att högskolorna idag utbildar lärare som inte kan få jobb då deras ämnesinriktning är mättad på marknaden. Detta samtidigt som behovet av andra inriktningar står med en brist. Alla aktörer behöver sätta sig ner tillsammans och se hur man hanterar detta.”

Michael Martinson, kompetensförsörjningsenheten
utbildningsförvaltningen i Stockholms stad

Lärosätenas strategier

Marknadsföring genom relationsskapande och nätverk

Lärosätena använder många vägar för att nå ut med information och arbetar medvetet med marknadsföring i både traditionella kanaler, som tryckt media gärna i särskilt relevanta tidningar, och genom sponsrad annonsering i sociala medier. Lärosätena medverkar på utbildningsmässor, bjuder in till studiebesök och arbetar kontinuerligt med information till studie- och yrkesvägledare.

Konstfack beskriver att de förutom traditionell marknadsföring arbetar mycket med att skapa relationer och arbeta med nätverksbyggande.

”Vi arbetar med att skapa relationer med olika aktörer som tillhandahåller vår målgrupp med presumtiva studenter. Det kan handla om att bjuda in klasser från gymnasieskolor och förberedande konstskolor till lärosätet för att ge en inblick i hur programmet är uppbyggt. Vi besöker olika klasser och får se vad de gör i sina kurser. Det blir ett nära möte mellan antagna studenter och målgruppen som vi vill ska söka.”

Annelie Holmberg, prefekt Konstfack

STORSTHLM

Konstfack har även ett projekt som de kallar Hemortsprojektet, där studenter åker tillbaka till sin gamla skola och informerar om sin utbildning. Att arbeta med relationsskapande och nätverksbyggande är kanske lättare inom mindre läraryrken där kontaktnäten delvis redan är etablerade, men troligtvis kan man inspireras även inom större bristyrken.

Attraktivare utbildningar

Ett lyckat exempel på hur man har lyckats skapa en attraktivare utbildning där det annars har varit ett mycket lågt söktryck är KTH:s kombinationsutbildning, Civilingenjör och lärare, som leder till dubbla examina. Så här beskrivs utbildningen på KTH:s hemsida: "Vi behöver fortsätta utbilda bra ingenjörer. Samhället behöver kommunikativa civilingenjörer och tekniskt kunniga lärare. Med denna utbildning blir du både och. Efter utbildningen är du mycket eftertraktad på arbetsmarknaden, både inom näringslivet och skolvärlden."

Utbildningen har blivit mycket populär och har högt söktryck, till skillnad mot KTH:s övriga lärarutbildningar. Ett kommande bristyrke är till exempel lärare inom ekonomi. Kanske kan man skapa en liknande kombinationsutbildning, Civilekonom och lärare? Kombinationsutbildningar med dubbla examina är något som även har visat sig vara attraktiva inom gymnasieskolan där det på liknande utbildningar funnits ett lågt söktryck.

Gemensamma utvecklingsområden

”Det är oerhört svårt att göra någon slags ideal matchning mellan behov och utbildningsplatser genom att basera den på prognoser. Däremot - ju längre vi kommer i länet med vårt ömsesidiga åtagande om att ta hand om lärarutbildningen, dess studenter och läraryrket så kommer vi att lyckas. Det handlar mer om vårt samarbete och kvaliteten att räkna på platser ”

Anders J Persson, akademisk ledare för lärarutbildningen Södertörn

Fyra tydliga gemensamma utvecklingsområden har framträtt genom enkätsvar och intervjuer.

Kvalitetsutveckling VFU

VFU ses som en viktig del av skolutvecklingen, vilket betonas i enkätsvaren av både skolhuvudmän och lärosäten som alla visar en hög medvetenhet om vikten av att arbeta strategiskt med VFU för att utveckla kvalitativa yrkeskompetenser och säkra framtida lärarförsörjning. Med anledning av detta har följande utvecklingsbehov synliggjorts under kartläggningen:

Länsgemensam uppföljning VFU

Vi behöver kunna garantera en likvärdig VFU med hög kvalitet i hela länet. För att kunna säkerställa detta finns ett behov av en länsgemensam uppföljning av VFU:n. En gemensam uppföljning skulle innebära att både lärosäten och skolhuvudmän skulle kunna arbeta med systematiskt kvalitetsarbete inom VFU och kontinuerligt identifiera förbättringsområden för att höja kvaliteten. Uppföljningen skulle kunna fånga utvecklingsbehov som till exempel rutiner för VFU-ansvariga, VFU-portalen, handledare och bedömningsrelaterade frågor och se till att implementeringarna av dessa fungerar i praktiken.

VFU-kluster och övningskolor

Hos lärosätena pågår två kvalitetshöjande satsningar för den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen. Dels på Stockholms universitet där utvecklingen av VFU-kluster pågår, dels genom den tidigare försöksverksamheten med övningskolor som numera har permanentats. Båda är tydliga initiativ för att stärka den praktiktäna delen av lärarutbildning och stärka professionsanknytningen mellan lärosäten och skolhuvudmän. Studenter som placeras inom ett VFU-kluster eller på en övningskola enligt ett övningskoleavtal placeras ofta tillsammans med andra studenter från samma årskull på förskolor och skolor. Detta resulterar i en högre täthet av både studenter och handledare i verksamheterna, vilket i sin tur skapar fler möjligheter för gemensamma reflektioner mellan studenter och handledare. Den utveckling som sker och de lärdomar som görs inom ramen för både VFU-kluster och övningskolor är viktiga att följa i länet.

Det råder dock en viss oro bland kommuner som för tillfället inte tillhör ett VFU-kluster eller har övningskole- eller CPU-avtal¹⁸. Tio kommuner i länet ingår i dagsläget inte i något VFU-kluster. Farhågan hos dem är att detta leder till färre placerade VFU-studenter trots stort rekryteringsbehov. Det finns därför anledning att vid översynen av samverkansavtalet undersöka hur etableringen av VFU-kluster och den fortsatta utvecklingen av övningskoleavtal kan genomföras utan att riskera en ojämn fördelning av VFU-studenter och därmed fortsatt värna om ett hållbart länsgemensamt samarbete kring den verksamhetsförlagda delen av utbildningen.

Utmaningar med åtaganden kopplat till VFU

Den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen är ett gemensamt åtagande mellan lärosäten och skolhuvudmän och båda parter behöver leva upp till sina respektive åtaganden. Skolhuvudmännen måste säkerställa att de tar emot tillräckligt många lärarstudenter, att samordningen av VFU:n i kommunen är prioriterad, att handledarna har genomgått handledarutbildning och fått de förutsättningar som krävs för att ta emot lärarstudenter på VFU samt erbjuda och genomföra en kvalitativ VFU. Detta betonas bland svaren från både skolhuvudmän och lärosäten. För skolhuvudmännen är det dock svårt att leva upp till kravet om behöriga lärare som handledare. Det viktiga kanske borde vara att det är en behörig lärare, även om de inte är behöriga i just det efterfrågade ämnet. Här önskar skolhuvudmännen se en ökad flexibilitet från lärosätena.

Det går dock inte att undvika det faktum att om kommunerna fortsatt ska känna en angelägenhetsgrad att erbjuda och genomföra en kvalitativ VFU är det viktigt att studenternas lärarexamina och ämneskombinationer på det stora hela stämmer med behovsbilden. En längre period av överskott på vissa ämneskombinationer leder tyvärr till en minskad motivation för VFU hos både lärare, rektorer och skolhuvudmän. Detta

---

¹⁸ Centrum för professionsutveckling är namnet på Södertörns högskolas övningskolekoncept. Idag har sju av Stockholms läns kommuner tecknat CPU-avtal med Södertörn.

STORSTHLM

är en komplex fråga som både skolhuvudmännen och lärosätena fortsatt bör försöka hitta lösningar till tillsammans. Här måste vi arbeta i parallella spår och hela tiden värna en kvalitativ VFU för de studenter som redan håller på och utbildar sig.

En aktuell utmaning för lärosätena är när det gäller studenter som har blivit nekade en placering på grund av en tidigare dom för ett brott som kan vara relevanta för arbete med barn och unga. Vissa kommuner har nämligen börjat begära utdrag ur belastningsregistret inför placeringen av VFU-studenter, på samma sätt som det görs inför en eventuell anställning. Detta leder till en komplex kedja av utmaningar både för lärosätet, som har en skyldighet att erbjuda studenten en VFU-placering, och för grannkommuner, som troligtvis är dem som i stället får ta emot dessa studenter. Frågan diskuteras redan, men bör utredas närmare och få tydliga rutiner i samband med översynen av samverkansavtalet.

Gemensam behovsbild

Länets kommuner och lärosäten behöver ha en tydligare gemensam bild av länets övergripande och kommunernas lokala behov samt hur dessa kan anpassas till utbudet inom lärarutbildningarna. Denna behovsanalys kan sedan ligga till grund för fördelningen av VFU-platser för att bättre motsvara de lokala kommunernas rekryteringsbehov, både vad gäller antal och lärarbehörigheter respektive ämneskombinationer och för att bättre kunna anpassa utbildningsutbudet både mot bristyrken och för att minska överskottet inom andra ämnen. Det har under kartläggningen blivit tydligt att vi genom ökad kännedom om varandras behov och förutsättningar både kan stärka det länsgemensamma samarbetet samt lättare kunna anpassa till lokala behov och förutsättningar.

Vilket redogjorts för tidigare i rapporten prognosticerar den nya befolkningsframskrivningen stora lokala skillnader på förändringar av antal barn och unga i skolåldern fram till 2033. Vissa kommuner kommer att ha cirka 20 procent färre barn och unga 2033 medan andra har en nästintill oförändrad situation. Även detta är områden som kan lyftas in i den föreslagna behovsanalysen och leda till ökad samverkan kring övertaligheter och rekryteringsbehov.

De lokala underlagen till den gemensamma behovsanalysen av lärare i länet kan med fördel även användas i de lokala kompetensförsörjningsplanerna för ökad förankring lokalt.

En attraktiv lärarutbildning och ett attraktivt yrke

Det behövs en gemensam strävan för att få fler och ”rätt” studenter till lärarutbildningarna för att på sikt få professionella och skickliga lärare till länets skolor. Lärosätena poängterar att den marknadsföring de kan göra enskilt inom ramen för sina ekonomiska anslag inte räcker. Det behövs enligt både skolhuvudmän och lärosäten en gemensam satsning där vi tillsammans arbetar för en mer positiv bild av och ett nytt narrativ för lärarutbildningen och läraryrket. Under kartläggningens intervjuer återkommer de tillfrågade flera gånger till den nationella kampanj som Skolverket ansvarade för under åren 2011–2016, ”För det vidare”, med syfte att attrahera fler med ett genuint intresse för pedagogik och lärande till lärar- och förskolläraryrkena.

Ett sätt för skolhuvudmän och lärosäten att arbeta för att främja attraktiviteten i både lärarutbildningen och läraryrket är att etablera ett strategiskt samarbete kring det nya professionsprogrammet som introduceras nu under 2024.

För att ta ett konkret steg framåt i att förändra den rådande bilden av både lärarutbildning och läraryrket är det viktigt att både skolhuvudmän och lärosäten blir bättre på att synliggöra och dela med sig av spännande utbildningar, intressanta tjänster samt läraryrkets fördelar och glädjeämnen. Detta kan stärka skolans varumärke och skapa inspiration genom att lära av varandra. Frågan som bör ställas är hur ett sådant åtagande kan organiseras för att möjliggöra ett gemensamt och effektivt utbyte?

Riktade insatser bristyrken

Flera av länets kommuner har redan både enskilt och i samarbete med andra erbjudit redan anställda i kommunen behörighetsgivande uppdragsutbildningar tillsammans med lärosäten. Detta är något vi skulle kunna planera för och genomföra i samverkan. Bör till exempel skolhuvudmännen i samverkan organisera uppdragsutbildningar för att säkra upp behörigheten inom den anpassade grundskolan och gymnasieskolan med anledning av den kommande lagändringen 2028?

Anställda inom kommunen som ännu inte har avslutat sin lärarutbildning, men som redan arbetar i skolan är en målgrupp som lämpar sig väl för strategiska insatser. För skolhuvudmän kan det finnas starka incitament att investera i dessa obehöriga lärare, eftersom det kan förbättra undervisningens kvalitet, minska behovet av nyrekrytering och bidra till att öka andelen behöriga lärare. För lärosäten erbjuder samarbete kring obehöriga lärare en möjlighet att bredda rekryteringen till lärarutbildningarna och fylla platserna på kompletterande utbildningar med relevanta inriktningar mot bristyrken.

STORSTHLM

Ett exempel på en sådan satsning är hos Nynäshamns kommun där man på lärcentrat Campus Nynäshamn har ett samarbete med både Linköpings universitet och Karlstad universitet där anställda lärare i kommunen erbjuds att på arbetstid läsa in sin behörighet på hemmaplan. De erbjuder olika tempon och upplägg för att kunna möta individuella behov. Campus Nynäshamn lyfter dock att de behöver fler sökande, så att platserna kan fyllas samt att rektorer i högre utsträckning måste möjliggöra för personal som inte är behöriga att kunna fortbilda sig på ex arbetstid. Fler satsningar som denna skulle kunna erbjudas i samverkan mellan geografiskt närliggande kommuner.

Ett spännande förslag till en gemensam satsning som kommit fram under kartläggningen är att fokusera på valet av andra ämne. Detta gäller studenter som väljer att studera till idrottslärare, musiklärare och danslärare. Dessa studenter väljer senare under sin utbildning ett andra ämne att undervisa i, vilket majoriteten av studenterna läser på Stockholms universitet med möjlighet att läsa ämnen som inte erbjuds på Stockholms universitet hos ett annat lärosäte. Här finns en möjlighet att med mer riktade informationsinsatser inspirera och motivera studenterna till att välja ett ämne där anställningsmöjligheterna är stora. Lärosätena menar att de försöker att arbeta på detta sätt redan nu, men tror att det finns möjligheter att komma längre i samverkan. De lärdomar som skulle komma från en sådan satsning skulle successivt kunna användas för att marknadsföra bristyrkena för alla potentiella lärarstudenter, men med ett utökat fokus på lärarlyftet, KPU, VAL, ULV och snabbspår för nyanlända med lärarerfarenheter så att dessa fokuseras mer till bristyrken. Vid intervjuer och fördjupande samtal med lärosätena är det nämligen tydligt att det på kort sikt endast är via kompletterande pedagogiska utbildningar vi på kort sikt kan förbättra situationen för bristyrkena då ordinarie lärarutbildningar är rätt långa.

Konstfacks tidigare beskrivna situation med en akut brist på disputerade lärarutbildare i slöjd är ytterligare ett område som skulle främjas av en gemensam satsning på yrkesaktiva lärares möjlighet att undervisa på lärarutbildningarna och obehöriga lärare inom slöjddämnet som får möjlighet att ta del av riktade uppdragsutbildningar. En sådan satsning skulle kunna se ut på olika sätt och utarbetas med fördel i samverkan mellan Konstfack och skolhuvudmännen i länet. Erfarenheterna från en sådan satsning skulle sedan kunna användas i ett vidare perspektiv på fler lärosäten för att underlätta för lärosätena att anställa yrkesverksamma lärare som adjunkter på halvtid och därmed stärka den aktuella professionsanknytningen. Dessa lärare, med sin direkta erfarenhet från arbetslivet, skulle utgöra en förstärkt resurs särskilt i relation till VFU. Deras insikter och kunskap skulle främja inte bara studenternas praktiska lärande utan även samverkan mellan utbildning och arbetsliv.

Övrigt

Förutom de fyra gemensamma utvecklingsområden som föreslås ovan, behöver länets lärosäten och skolhuvudmän intensifiera sitt engagemang i dessa frågor. Det är viktigt att de inte bara fördjupar sin förståelse för dessa områden, utan även tar en mer aktiv roll i utveckling och förändring, även i frågor som de själva har direkt rådighet över men där gemensamma påverkansinsatser kan vara avgörande, till exempel inom dessa områden:

Stärka kopplingen mellan teori och praktik i lärarutbildningen

VFU är en central del i lärarutbildningen och dess upplägg och innehåll behöver kontinuerlig förbättring. Här behöver länets lärosäten och skolhuvudmän kontinuerligt både omvärldsbevaka och påverka.

Vilka lärarutbildningar som prioriteras

Förutom de riktade insatserna för bristyrken på länsnivå behöver länets skolhuvudmän och lärosäten aktivt vara med och lyfta dessa frågor hos nationella aktörer såsom Utbildningsdepartementet, UKÄ, Skolverket och SKR för att på så sätt kunna påverka dimensionering av utbildningsplatser, vilka ämneskombinationer som är möjliga i lärarutbildningen och ökade satsningar på Lärarlyftet och liknande initiativ.

Slutsatser

Den kartläggning som har genomförts med länets kommuner och lärosäten har visat att vi på det stora hela har en god balans mellan uppskattade rekryteringsbehov och antalet utfärdade examina. Dock råder det inom vissa lärargrupper fortfarande stor brist på behöriga lärare och där är utmaningen komplex och mycket mångfacetterad. Inom andra lärargrupper råder i stället fortfarande ett överskott på lärare, till exempel på ämneslärare i samhällsvetenskapliga ämnen.

Utbildningsutbudet inom lärarutbildningen styrs av många faktorer - inte minst av söktryck. Universitetskanslersämbetet är dock, trots att målnivåer saknas på ämnesnivå, tydlig med att de önskar att lärosätena beaktar de varierande behoven av examinerade inom olika ämnen vid dimensioneringen av ämneslärarutbildningen och på så sätt fortsätter öka antalet examinerade inom ämnen där risken för framtida brist är stor samtidigt som överskott inom vissa ämnen minskas. Då en liknande utmaning och ett liknande uppdrag har ålagts skolhuvudmän för gymnasieskola borde vi kunna lära av varandra i den komplexa utmaningen att bättre matcha utbud mot arbetsmarknadens behov. Och frågan är om vi gemensamt kan arbeta för att på sikt minska andelen utbildningsplatser inom främst samhällsvetenskapliga ämnen för att få en bättre balans gentemot bristyrken likväl som en mer kvalitativ utbildning för de framtida lärare vi behöver?

I och med de nya befolkningsframskrivningarna är inte lärarbristen längre alarmerande, och därmed kanske inte den största rådande utmaningen. Samtidigt är det fortfarande för få som vill bli lärare, för många som hoppar av under utbildningen och för många som kommer ut i arbete och känner sig oförberedda och för många som slutar. Dessutom är andelen behöriga lärare relativt låg i Stockholms län och behörigheten hos förskollärare och lärare i fritidshem är mycket lägre i Stockholms län jämfört med den redan låga nivån i riket. Kanske är det nu när elevantalet och rekryteringsbehoven minskar generellt som länets skolhuvudmän och lärosäten hinner prioritera och arbeta med identifierade utvecklingsområden och därmed höja lärarbehörigheten i länet.

Kartläggningen har identifierat fyra utvecklingsområden där länets kommunala skolhuvudmän och lärosäten kan och bör bedriva gemensamt utvecklingsarbete med syfte att uppnå en ökad samsyn om länets lärarförsörjningsbehov, en mer kvalitativ professionsanknytning och fler sökande till lärarutbildningar i allmänhet respektive bristyrken i synnerhet.

STORSTHLM

De fyra gemensamma utvecklingsområdena är:

Kvalitetsutveckling av VFU

Det finns ett behov av en länsgemensam uppföljning och kvalitetsutveckling av VFU för att säkerställa en hög kvalitet och bättre matchning mellan utbildning och lokala behov.

Gemensam behovsbild

Det finns ett behov av en kontinuerligt uppdaterad analys av regionens lärarbehov, vilken både kan ligga till grund för fördelning av VFU-platser och en ambition att sträva mot anpassning av utbildningsutbudet för att bättre möta både bristyrken och områden med överskott.

Nytt narrativ för lärarutbildningen och yrket

Det behövs en samlad satsning på att skapa en mer positiv och attraktiv bild av lärarutbildningen och läraryrket för att locka fler och rätt studenter, samt att förbättra genomströmningen i utbildningarna.

Riktade insatser för bristyrken

Samverkan mellan skolhuvudmän och lärosäten är nödvändig för att mer effektivt organisera till exempel uppdragsutbildningar och genomföra andra insatser som ökar antalet behöriga lärare i identifierade bristyrken.

I väntan på slutbetänkandet från utredningen ”Utveckla lärar- och förskolläraryrket” och Skolverkets nya prognos för lärarförsörjningen finns det ändå tydliga behov och gemensamma utvecklingsområden för kommuner och lärosäten att arbeta vidare med. Bland enkätsvaren finns en stor medvetenhet och enighet om att vi måste arbeta strategiskt tillsammans för att få ”rätt” studenter till lärarutbildningarna, få studenterna att fullfölja sina utbildningar och att i högre grad arbeta för att behålla behöriga lärare i yrket. Det finns även mycket som vi kan göra tillsammans för att få fler behöriga till bristyrken och arbeta för att minska överskottet av lärarstuderande i de samhällsvetenskapliga ämnena. Ju längre vi kommer i länet med vårt ömsesidiga åtagande om att ta hand om lärarutbildningen, dess studenter och läraryrket desto bättre kommer vi att lyckas. Det är vårt samarbete och kvaliteten på våra gemensamma insatser som kommer att göra skillnad.

STORSTHLM

Bilaga 1 - Enkät kommunala skolhuvudmän

Denna enkät vänder sig till kommunala skolhuvudmän i Stockholms län gällande kommunens lokala lärarförsörjningsbehov i närtid och med en tioårig horisont. Skolverket publicerar vart fjärde år sina lärarprognoser för kommande femton års period. Prognosen finns på nationell- och regional nivå. Nu vill vi stämma av denna mot era lokala behov. Vi vill även passa på att fånga mer kvalitativt och strategiskt innehåll genom ett antal öppna frågor.

För frågor och synpunkter kontakta: asa.helsing@storsthlm.se
Stort tack för ert bidrag till vårt arbete!

1. Kommun:
2. Namn på kontaktperson
3. Mejl till kontaktperson

4. I nuläget och kommande fem år är det främst nedanstående yrkeskategorier där det nationellt råder stor brist på behöriga (källa Arbetskraftbarometern, siffror från SCB 2022). Vi vill undersöka om detta stämmer med er lokala bild.

	Mycket stor brist	Stor brist	God tillgång	Mycket stor tillgång
Ämneslärare åk 7-9 Ma/No	☐	☐	☐	☐
Yrkeslärare	☐	☐	☐	☐
Grundlärare fritidshem	☐	☐	☐	☐
Speciallärare	☐	☐	☐	☐
Specialpedagog	☐	☐	☐	☐
Ämneslärare åk 7-9 språk/SO	☐	☐	☐	☐
Förskollärare	☐	☐	☐	☐
Ämneslärare gymnasiet Ma/Naturvetenskap	☐	☐	☐	☐
Slöjdlärare	☐	☐	☐	☐

STORSTHLM

5. Förutom ovanstående bristyrken vill vi veta vilka övriga yrkeskategorier inom skola där ni som huvudman ser att det idag råder stor brist på behöriga och där det finns stora svårigheter att rekrytera behöriga.

Skriv yrkeskategorierna i ordning från störst brist till mindre brist.

Specificera vilka ämneskombinationer det gäller.

6. Ser man framåt tio år kommer rekryteringsbehovet av lärare att minska då befolkningsprognoserna har skrivits ner de senaste åren. Trots detta kommer det dels på grund av pensionsavgångar, dels för att öka andelen behörig personal finnas fortsatt rekryteringsbehov

Hur ser prognoserna ut lokalt hos er fram till 2035?

Skriv yrkeskategorierna i ordning från störst brist till mindre brist.

Specificera vilka ämneskombinationer det gäller.

7. Hur arbetar ni i er kommun för att säkerställa den egna lärarförsörjningen i kommunen och höja andelen behöriga lärare?

8. Hur kan vi arbeta mer strategiskt tillsammans i länet och tillsammans med länets lärosäten för att säkra lärarförsörjningen framgent?

9. Har ni kännedom om särskilt innovativa metoder för att skapa attraktiva lärartjänster och attrahera nya lärare till kommunen?

10. Övrigt som ni vill passa på att spela in när det gäller kommunens lärarförsörjning och samverkan med lärosätena i länet.

STORSTHLM

Bilaga 2 - Enkät länets lärosäten

Storsthlm genomför just nu en kartläggning gällande länets lärarförsörjningsbehov. I denna enkät riktad till länets lärosäten vill vi försöka fånga era tankar om hur vi kan arbeta för att öka antalet sökande till bristyrken och hur länets lärosäten tillsammans med länets kommunala huvudmän kan komma vidare i vårt gemensamma utvecklingsarbete med målsättningen att skapa en region där det är attraktivt att både utbilda sig till och arbeta som lärare

För frågor och synpunkter kontakta: asa.helsing@storsthlm.se

Stort tack för ert bidrag till vårt arbete!

1. Lärosäte
2. Namn till kontaktperson
3. Mejl till kontaktperson

4. Hur arbetar ni på ert lärosäte för att öka andelen sökande till bristyrken inom skolan?

5. Vad behövs för att ert lärosäte skulle kunna dimensionera för fler platser på de utbildningar och ämneskombinationer där störst brist råder?

6. Hur kan vi arbeta mer strategiskt tillsammans i länet och tillsammans med skolans huvudmän för att säkra lärarförsörjningen framgent? Kanske inom VFU, kanske inom andra områden.

7. Har ni kännedom om särskilt innovativa metoder för att attrahera fler sökande till lärarutbildningen?

8. Övrigt som ni vill passa på att spela in när det gäller strategier för framtida lärarförsörjning och samverkan med skolans huvudmän i länet?